

9. Российское законодательство X–XX века. – 1984. – Т. 1.
10. Терлюк І.Я. Історія українського права від найдавніших часів до XVIII століття : [навч. посіб. з історії держави і права України] / І.Я. Терлюк. – Львів, 2003.
11. Хрестоматія з історії держави і права України. – К., 2000.
12. Sochaniewicz S. Wójtostwa i sołtystwa pod względem prawnym i ekonomicznym w ziemi Lwowskiej / S. Sochaniewicz. – Lwów, 1921.

Анотація

Бойко І. Й. Інститут покарання у джерелах права галицько-волинської держави (1199–1349 рр.). – Стаття.

У статті охарактеризовано особливості утворення і розвитку Галицько-Волинської держави (1199–1349 рр.). Значну увагу зосереджено на аналізі джерел права Галицько-Волинської держави, зокрема звичаєвого права, Руської правди, князівських грамот, рукописників. Особливу увагу приділено характеристиці видів злочинів і покарань у Галицько-Волинській державі.

Ключові слова: джерела права, види злочинів, система покарань, Галицько-Волинська держава.

Аннотация

Бойко И. Й. Институт наказания в источниках права Галицко-Волынского государства (1199–1349 гг.). – Статья.

В статье охарактеризованы особенности образования и развития Галицко-Волынского государства (1199–1349 гг.). Значительное внимание сосредоточено на анализе источников права Галицко-Волынского государства, в частности обычного права, Русской правды, княжеских грамот, рукописников. Особое внимание уделено характеристике видов преступлений и наказаний в Галицко-Волынском государстве.

Ключевые слова: источники права, виды преступлений, система наказаний, Галицко-Волынское государство.

Summary

Boiko Y. Y. Institute of punishment in sources of right Galychina-Volhynia the states (1199-1349). – Article.

In the article the features of education and development are described Galychina-Volhynia the states (1199–1349). Considerable attention concentrated on the analysis of sources of right Galychina-Volhynia the states, in particular, ordinary right, Ruskiy true, to the Princely deeds, rukopisnikam. The special attention is turned on description of types of crimes and punishments in to Galychina-Volhynia to the state.

Key words: sources of right, types of crimes, system of punishments, Galychina-Volhynia the state.

УДК 343.221

О. Л. Денисенко

ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ПРО ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗАЛУЧЕННЯ ОСІБ У ЗАНЯТТЯ ЖЕБРАЦТВОМ

Постановка проблеми. Відповідальність за залучення осіб до заняття жебрацтвом формувалась під впливом різних політичних процесів, які відбувались у державі в ході її історичного розвитку. З'ясування історичного досвіду законодавчого закріплення в джерелах кримінального права відповідальності за залучення осіб у заняття жебрацтвом є важливим підґрунтям для розробки пропозицій щодо вдосконалення чинного кримінального закону, що обумовлює актуальність цієї проблеми.

Мета статті – дослідити жебрацтво як соціальне явище, провести історико-правовий аналіз кримінального законодавства України про відповідальність за заняття жебрацтвом і за залучення особи в заняття жебрацтвом, а також вивчити сучасний стан кримінального законодавства України щодо залучення особи в заняття жебрацтвом.

Виклад основного матеріалу. Із зародженням державності, розвитком торгівлі, ремесла, формуванням сімейних відносин з'являються верстви населення, які з тієї чи іншої причини залишаються поза суспільством (немічні старі, каліки, які не мають сім'ї, притулку тощо). З появою на Русі християнства церква й монастирі стали місцями скупчення жебраків, оскільки церква вчила виявляти любов до ближнього через особисту милостиню. Любити ближнього – це насамперед нагодувати голодного, напоїти спраглою. Згодом жебрацтво перетворилося на своєрідний «промисел», оскільки це було вигідніше, ніж своєю працею заробляти на хліб [1].

Першим, хто вирішив викоринити жебрацтво насильницьким шляхом у Російській імперії, до складу якої входила більша частина території сучасної України, був Петро I.

В Стрілецькому указі від 30 листопада 1692 р., виданому від імені царів Івана та Петра Олексійовичів, було записано: «Відомо йому, Великому государю, що на Москві гулящі люди, підв'язавши руки та іншим, удаваним лукавством просять на Христове ім'я милостиню, а з огляду вони всі здорові». Таких людей цар велів ловити й відправляти за місцем проживання, утікачів повертали поміщикам. Повторно викритих у жебрацтві били батогами і засилали в Сибір. Згідно з Указом «Про заборону жебрацтва» 1712 р. всіх «ледачих прошак» били прилюдно на площах, таврували, засилали на каторжні роботи. Винятків не було ні для старих, ні для хворих, ні для божевільних. Необхідно зазначити, що цей указ Петра I не переглядався його наступниками протягом 37 років. Лише двічі Сенат робив виняток: під час страшного голоду 1734 р. та осліплого київському громадянину, якому було дозволено збирати милостиню для сплати боргу в 200 рублів, «щоб не піти по світу із сім'єю» [2].

З 1718 р. було введено покарання не лише для жебраків, а й для тих, хто давав милостиню. Перший штраф – 5 рублів, другий – 10 рублів. Петро I не забороняв милостиню взагалі: якщо бажаєш віддати гроші, то віддай їх у богадільню, притулок, яких того часу було багато. В Указі від 16 січня 1721 р. Петро I обґрунтував, що бродяжництво й жебракування є соціально небезпечним явищем, яке необхідно викоринювати із суспільства. Також у 1722 р. та 1723 р. за його указами молодші офіцери й солдати, які не мали чим жити, повинні були йти жити в монастир чи богадільні, щоб не вдаватись до жебрацтва [3].

Наступники Петра I продовжували його політику щодо боротьби з жебрацтвом, проте з 1762 р. основним способом викоринення цього явища стало здійснення благодійної діяльності. Так розпочалося масове створення притулків, лікарень та інших закладів для жебраків, тобто було започатковано надання соціальної допомоги особам, які вдалися до жебрацтва.

За правління Катерини II (1762–1796 рр.) продовжувалася політика щодо подальшого створення Особливих наказів Громадського піклування, які регулювали благодійну діяльність. Відповідно до цих наказів створювалися сирітські будинки, лікарні, богадільні, будинки для невиліковно хворих, психічно хворих, робітні й гамівні будинки.

Однак, на жаль, державна система не справлялася з таким навантаженням. Під час правління Олександра I (1801–1825 рр.) усю систему піклування було передано під опіку громадськості.

У Російській імперії також передбачалася кримінальна відповідальність особи за залучення дитини в заняття жебрацтвом. Так, Статут про покарання, що накладаються мировими судьями, 1864 р. закріплював відповідальність батьків або осіб, зобов'язаних здійснювати піклування над малолітніми, за допущення дитини до прохання милостині. При цьому передбачене покарання збільшувалось у разі перетворення цього проступку на «ремесло» [4, с. 34].

Кримінальне законодавство, що передбачало відповідальність за втягнення неповнолітніх у вчинення злочинних чи інших антисуспільних дій, зокрема й до жебрацтва, відобразилось у Кримінальному Уложенні 1903 р. Варто зазначити, що ст. 420 цього акта передбачала кримінальну відповідальність батьків (опікунів і піклувальників) за звернення неповнолітнього (особи, що не досягла 17 років) до жебрацтва, до іншого аморального заняття або за віддачу його для цієї мети, за примушування до вступу в шлюб, за залишення неповнолітнього без нагляду, якщо в результаті цього він скоїв злочин.

Як показує історичний досвід, особливого поширення жебрацтво й бродяжництво в Україні набули в ХХ столітті. Так, різко зросла кількість безпритульних дітей після Першої світової війни та Громадянської війни. До жовтневих подій 1917 р. в Російській імперії існували різні за матеріальним станом і педагогічною спрямованістю притулки для безпритульних дітей, які утримувались переважно за благодійницькі кошти та кошти місцевого самоврядування. Після початку Громадянської війни у зв'язку з різким зростанням кількості безпритульних держава й суспільство приділяли значну увагу вирішенню цієї проблеми. Однак відсутність розбудованої системи соціального захисту неминуче призводила до ще більшого зростання дитячої безпритульності. На території нашої країни спалахи дитячого бродяжництва спостерігались у 1918–1921 рр., коли політична невизначеність і наслідки воєн створили ґрунт для безпритульності, що набула масового, стихійного вуличного характеру [5]. Це відбулося в період занепаду церкви, що надавала підтримку особам, які вдавалися до жебрацтва. Головним суб'єктом соціального й правового захисту населення того часу стала держава. Поступово формувалась і вдосконалювалась система державної опіки, створювались відповідні органи управління та інститути. Водночас активізувалась боротьба з професійним жебрацтвом і бродяжництвом.

Становлення кримінального законодавства радянського періоду починається з подій Жовтневої революції 1917 р., після якої поряд із декретами, спрямованими на боротьбу з дитячою безпритульністю, пом'якшення кримінальної відповідальності неповнолітніх, було прийнято норми, що передбачали кримінальну відповідальність за злочини проти неповнолітніх.

14 січня 1918 р. було прийнято й опубліковано Декрет РНК РРФСР про створення комісій у справах неповнолітніх; згодом аналогічні комісії було створено в УРСР. РНК УРСР 4 березня 1920 р. приймає Інструкцію комісіям у справах неповнолітніх. Відповідно до цієї інструкції обов'язком таких комісій було притягнення до судової відповідальності дорослих за втягнення неповнолітніх у злочинну

діяльність і співучасть у ній, за схилання до проституції й статевих збочень, за експлуатацію праці неповнолітніх та жорстоке поводження з ними [6, с. 126].

Кримінальний кодекс УРСР, прийнятий у 1922 р., не вмщував норму, яка передбачала б відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну або іншу антигромадську діяльність. Лише з прийняттям Постанови ЦВК та РНК СРСР «Про заходи боротьби зі злочинністю серед неповнолітніх» від 7 квітня 1935 р. було звернено увагу на цю прогалину в кримінальному законодавстві. Так, у наведеному акті було вказано: «Осіб, виявлених у підбурюванні або в залученні неповнолітніх до участі в різних злочинах, а також у примушуванні неповнолітніх займатися спекуляцією, проституцією, жебрацтвом тощо, – карати тюремним ув'язненням не нижче 5 років». Також урядам радянських республік було запропоновано узгодити кримінальне законодавство з Постановою ЦВК та РНК СРСР «Про заходи боротьби зі злочинністю серед неповнолітніх», що згодом було передбачено в ст. 67-1 Кримінального кодексу УРСР [2].

31 травня 1935 р. було прийнято ще один документ союznego значення, спрямований на охорону інтересів неповнолітніх, а саме Постанову РНК СРСР і ЦК ВКП(б) «Про ліквідацію дитячої безпритульності й бездоглядності». У п. 2 цього акта наказувалось встановити кримінальну відповідальність піклувальників, які використовують опіку в корисливих цілях та залишають дітей, які знаходяться під опікою, без нагляду й матеріальної допомоги. На виконання зазначеного документа було прийнято Постанову ЦВК і РНК УРСР «Про зміни в законодавстві УРСР у зв'язку із заходами з ліквідації дитячої безпритульності й бездоглядності» від 4 серпня 1935 р., якою Кримінальний кодекс УРСР було доповнено ст. 158-1 [2].

Особливо ситуація загострилась після Великої Вітчизняної війни. За даними управління МВС УРСР її органами за бродяжництво й жебрацтво лише в другому півріччі 1951 р. було затримано 16 700 осіб, у 1952 р. – 21 128 осіб, за перше півріччя 1953 р. – 10 662 особи. У першому півріччі 1953 р. найбільшу кількість відповідних осіб було затримано в Києві (1 954 особи), у Сталіно (508 осіб), у Харкові (560 осіб), у Дніпропетровській області (404 особи), у Дніпропетровську (121 особу), а також у Полтавській, Одеській, Запорізькій, Вінницькій областях [7].

З прийняттям у 1960 р. Кримінального кодексу УРСР (далі – КК УРСР) було криміналізовано втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність (ст. 208 КК УРСР). Ця норма містилась у розділі «Злочини проти громадської безпеки, громадського порядку та здоров'я». Склад злочину характеризувався діями, у яких втілюється ініціатива дорослого, шляхом фізичного насильства або психічного впливу того, хто втягує, схиляє чи готує неповнолітнього до скоєння злочину, у тому числі й до заняття жебрацтвом [8].

У Постанові Пленуму Верховного Суду СРСР «Про судову практику у справах про втягнення неповнолітніх у злочинну або іншу антигромадську діяльність» від 12 вересня 1969 р. № 8 стверджувалось, що під втягненням у заняття жебрацтвом необхідно розуміти умисне схилання неповнолітнього до систематичного випрошування грошей чи інших матеріальних цінностей у сторонніх осіб. У разі, якщо втягнення неповнолітнього в заняття жебрацтвом було способом отримання дорослою особою нетрудових доходів, дії такої особи могли бути кваліфікованими за ст. 208 КК УРСР та за ознакою використання неповнолітнього для мети паразитичного існування [2].

Постанова Пленуму Верховного Суду СРСР «Про судову практику у справах про систематичне заняття бродяжництвом або жебрацтвом, злісне ухилення від виконання рішення про працевлаштування і припинення паразитичного існування та порушення паспортних правил» від 28 червня 1973 р. № 10 уперше дала кримінально-правове визначення жебрацтва: «Жебрацтвом, що карається в кримінальному порядку, є систематичне випрошування в сторонніх осіб грошей, продуктів харчування, одягу та інших матеріальних цінностей, якщо ці дії свідчать про паразитичний спосіб життя». Під втягненням неповнолітніх у заняття жебрацтвом, відповідно до Роз'яснення Пленуму Верховного Суду СРСР «Про практику застосування судами законодавства в справах про злочини неповнолітніх і про втягнення їх у злочинну та іншу антигромадську діяльність» від 3 грудня 1976 р., необхідно розуміти умисне схиляння неповнолітніх до систематичного випрошування в сторонніх осіб грошей або інших матеріальних цінностей. Залучення неповнолітніх у заняття жебрацтвом може бути досягнуто за допомогою таких же прийомів фізичного чи психічного впливу, які використовуються під час залучення в злочинну діяльність. До них можуть належати вмовляння, прохання, залякування, побії, обман, підкуп [2].

Дії дорослого учасника злочину, який втягнув неповнолітнього в заняття злочинною діяльністю, кваліфікуються за ст. 206 КК УРСР та нормою, що передбачає відповідальність за злочин, вчинений спільно з неповнолітнім [9, с. 317]. Це дає підстави стверджувати, що в разі, коли неповнолітнього було втягнуто в заняття бродяжництвом, жебрацтвом або залучено до ведення іншого паразитичного способу життя (ст. 214 КК УРСР 1960 р.), дії винної особи кваліфікуються за ст. ст. 208 та 214 КК УРСР 1960 р. Таким чином, хоча закон про кримінальну відповідальність цього періоду не передбачав окремої норми про відповідальність за втягнення неповнолітніх у заняття жебрацтвом, проте він давав можливість притягувати винну особу до кримінальної відповідальності за діяння такого характеру [10, с. 158].

Наступним кроком у розвитку національного кримінального законодавства було прийняття Основ кримінального законодавства від 2 червня 1991 р. Вони стали підґрунтям для формування Загальної частини Кримінального кодексу України 2001 р., проте у зв'язку з розпадом СРСР вони так і не набрали чинності.

Здійснений у 1990-і рр. перехід до ринкової економіки вимагав впровадження демократичних процедур замість репресивних методів. Законодавство, нормативні положення було узгоджено з прийнятими міжнародними нормами. Так, відповідно до Закону України «Про внесення доповнень і змін до Кримінального кодексу України, Кримінально-процесуального кодексу Української РСР і Кодексу Української РСР про адміністративні правопорушення» від 6 серпня 1992 р. систематичне заняття бродяжництвом або жебрацтвом було декриміналізовано, однак залишено кримінальну відповідальність за втягнення неповнолітнього в заняття жебрацтвом.

5 квітня 2001 р. Верховною Радою України було прийнято Кримінальний кодекс України (далі – КК України), який набрав чинності 1 вересня 2001 р. У ньому міститься норма, що передбачає кримінальну відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність, зокрема й у заняття жебрацтвом (ст. 304 КК України) [11]. Ця норма зберегла ознаки подібного складу злочину, наведеного в КК УРСР 1960 р.

Диспозиція ст. 304 КК України 2001 р. передбачала кримінальну відповідальності за втягнення в злочинну діяльність лише неповнолітніх осіб. Кримінальний кодекс України не містить визначення поняття «неповнолітній». Однак відповідно до ст. 6 Сімейного кодексу України та ст. 32 Цивільного кодексу України неповнолітніми є особи віком від 14 до 18 років. З огляду на системність як основну ознаку права в кримінальному праві варто використовувати це поняття в такому ж значенні. Отже, втягнення малолітньої дитини (особи до 14 років) у злочинну діяльність, зокрема й у заняття жебрацтвом, не могло бути підставою для переслідування за ст. 304 КК України. Тому Законом України від 1 жовтня 2008 р. до ст. 304 КК України було внесено зміни, відповідно до яких кваліфікуючою ознакою злочину вважається вчинення дій щодо малолітньої особи або батьком, матір'ю, вітчимою, мачухою, опікуном чи піклувальником, або особою, на яку покладено обов'язки щодо виховання потерпілого чи піклування про нього.

Однак навіть після внесення змін до ст. 304 КК України в слідчій практиці все одно виникали труднощі під час кваліфікації випадків використання дітей для заняття жебрацтвом. Це стало підґрунтям для прийняття Закону України від 15 січня 2009 р., яким розділ III «Злочини проти волі, честі та гідності особи» КК України доповнено ст. 150-1 «Використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом».

Як зазначили Н. Крестовська й М. Готвянська, існує принципова відмінність між поняттями «втягнення» та «використання». Втягнення – це схилення дитини до злочину або іншої негативної девіації, тобто здійснення дитиною активної протиправної чи аморальної дії. Натомість використання – це трактування злочинцем дитини не як людини, а як корисної для нього речі, яка своїм видом спонукає інших осіб до безоплатної передачі йому певних матеріальних цінностей [12, с. 126].

5 липня 2011 р. було прийнято Закон України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо злочинів проти волі, честі та гідності особи», який виключив вказівку на обов'язкову мету використання малолітньої дитини в занятті жебрацтвом – мету отримання прибутку, оскільки суспільна небезпечність цього злочину пов'язується не стільки з метою чи мотивом вчинюваного діяння, скільки з тими об'єктивними умовами, у яких відбувається використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом (ідеться насамперед про час, місце й спосіб випрошування грошей, речей, інших матеріальних цінностей у сторонніх осіб, «роль» малолітнього в цій діяльності).

Також необхідно зазначити, що на сьогодні жебрацтво стало одним із найпоширеніших видів експлуатації. Примушують жебракувати не лише неповнолітніх, а й повнолітніх осіб, здебільшого осіб з обмеженими фізичними можливостями, осіб, які мають алкогольну чи наркотичну залежність, осіб похилого віку та навіть тварин [13, с. 78].

Висновки. Отже, проаналізувавши історію розвитку кримінально-правових норм, що передбачають кримінальну відповідальність за заняття жебрацтвом і залучення осіб у заняття жебрацтвом, можемо стверджувати, що сьогодні жебрацтво є не кримінально караним, проте суспільно негативним діянням.

Законодавство про кримінальну відповідальність як дорадянського й радянського періодів, так і сучасної України спрямовується на охорону та захист прав дітей від згубного впливу дорослих осіб. Однак із перетворенням жебрацтва на своєрідну форму експлуатації, бізнес кримінальне законодавство вимагає вдосконалення. Зокрема, необхідно забезпечити захист від примушування до жебрацтва не лише малолітніх і неповнолітніх, а й повнолітніх осіб, які сьогодні також стають жертвами цих суспільно небезпечних діянь.

Література

1. Карабашина О. Социокультурный анализ попрошайничества на примере города Владивостока / О. Карабашина [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.proza.ru/2009/04/01/228>.
2. Хрестоматія з історії держави і права України : [навч. посібник для юрид. вищих навч. закладів і фак-тів] : у 2 т. / [В. Гончаренко, А. Рогожин, О. Святоцький] ; за ред. В. Гончаренка. – К. : Ін Юре, 1997. – Т. 1 : З найдавніших часів до початку ХХ ст. – 1997. – 464 с.
3. Музиченко П. Історія держави і права України : [навч. посібник] / П. Музиченко. – К. : Знання, 2007. – 471 с.
4. Литвинова И. Уголовная ответственность за вовлечение несовершеннолетних в совершение преступлений и иные антиобщественные действия : дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право» / И. Литвинова; Московский ун-т МВД РФ. – М., 2008. – 170 с.
5. Гусак А. К вопросу о формах борьбы с детской беспризорностью на Украине в 1921–1928 гг. / А. Гусак // Некоторые проблемы социально-экономической и политической истории Украинской ССР : сб. науч. статей / под ред. Д. Пойда. – Днепропетровск, 1975. – Вып. 6. – С. 93–101.
6. Борзенков Г. Курс уголовного права : в 5 т. / под ред. Н. Кузнецовой, Г. Борзенкова, В. Комиссарова и др. – М. : Зерцало, 2002. – Т. 3 : Особенная часть. – 2002. – 468 с.
7. Швидкий В. Бродяжництво й жебрацтво як елементи соціального життя в Україні у першій половині 1950-х рр. / В. Швидкий // Український історичний журнал / за ред. В. Смолія. – К. : Ін-т політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2007. – № 1. – С. 149–169.
8. Кримінальний кодекс УРСР від 28 грудня 1960 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KD0006.html.
9. Уголовное право УССР. Особенная часть : [учебник] / [Ю. Александров, Н. Володько, И. Данышин, П. Матышевский и др.] ; под ред. М. Бажанова, П. Матышевского, В. Сташиса. – К. : Вища школа, 1989. – 503 с.
10. Черпова Н. Історико-правовий аналіз кримінального законодавства України про відповідальність за використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом / Н. Черпова // Підприємництво, господарство і право. – 2010. – № 9. – С. 156–158.
11. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua>.
12. Крестовська Н. Використання дітей молодшого віку при жебракуванні: проблеми кваліфікації та юридичного реагування / Н. Крестовська, М. Готвянська // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2005. – № 12. – С. 124–129.
13. Курочкін О. Жебраки як традиційна фігура етнокультурного ландшафту (до проблеми вивчення маргінальних груп) / О. Курочкін // Берегиня. – 2005. – № 1. – С. 73–84.

Анотація

Денисенко О. Л. Історико-правовий аналіз кримінального законодавства України про відповідальність за залучення осіб у заняття жебрацтвом. – Стаття.

Статтю присвячено дослідженню генезису й історичного розвитку законодавчого регулювання кримінального законодавства України про відповідальність за залучення осіб у заняття жебрацтвом. Зокрема, проаналізовано джерела кримінального права, у яких закріплено відповідальність за цю категорію злочинів. Здійснено спробу виокремити різні етапи розвитку законодавства України про відповідальність за залучення осіб у заняття жебрацтвом.

Ключові слова: жебрацтво, залучення осіб, кримінальна відповідальність, експлуатація.

Анотація

Денисенко О. Л. Историко-правовой анализ уголовного законодательства Украины об ответственности за вовлечение лиц в занятие попрошайничеством. – Статья.

Статья посвящена исследованию генезиса и исторического развития законодательного регулирования уголовного законодательства Украины об ответственности за вовлечение лиц в занятие попрошайничеством. В частности, проанализированы источники уголовного права, в которых закреплена данная категория преступлений. Сделана попытка выделить различные этапы развития законодательства Украины об ответственности за вовлечение лиц в занятие попрошайничеством.

Ключевые слова: попрошайничество, вовлечение лиц, уголовная ответственность, эксплуатация.

Summary

Denisenko O. L. Historical and legal analysis of criminal legislation of Ukraine on responsibility on involving the individuals in begging. – Article.

The article is dedicated to research of genesis and historical development of legislative regulation of criminal legislation of Ukraine on responsibility on involving the individuals in begging. In particular analyzed sources of criminal law in which the responsibility of this category of crimes are fixed. The attempt is made to distinguish different stages of development of legislation of Ukraine on responsibility on involving the individuals in begging.

Key words: begging, involvement of people, criminal liability, operation.

УДК 343.9.01

Д. О. Колодін

СУЧАСНА ЕЛЕКТОРАЛЬНА ЗЛОЧИННІСТЬ В УКРАЇНІ: ПОНЯТТЯ, СУТНІСТЬ І СТРУКТУРА

Актуальність теми дослідження. Фальсифікація виборчої документації й результатів голосування та інші злочини проти виборчих прав громадян відносяться до так званих електоральних злочинів.

Актуальність обраної для дослідження теми пояснюється тим, що електоральна злочинність є відносно новою категорією для вітчизняної кримінології й науки кримінального права. У статі ми б хотіли сфокусувати увагу саме на цьому понятті, оскільки воно безпосередньо пов'язане з проблемою соціально-правового обґрунтування криміналізації фальсифікації виборчої документації.

Обґрунтовуючи актуальність цього напряму дослідження, варто нагадати, що демократія починається з виборів і їх результатів. Кардинально змінити ситуацію з кризою демократії, що сьогодні склалася в Україні, можна через розширення можливостей громадської участі, перетворення громадян на впливового суб'єкта трансформацій, формування в суспільстві усвідомлення підзвітності влади й можливості впливати на неї.

Досягнення цієї мети потребує глибоких і системних змін усіх основних складників політичної сфери суспільного життя. Проте аналіз наукових публікацій і нормативно-правових актів та багато в чому нестабільна політична ситуація в нашій країні дозволяють стверджувати, що проблема кримінально-правової охорони виборчих прав так і не отримала остаточного вирішення, незважаючи на значну кількість наукових праць із цього питання.